

adînc, se găsește sare prea curată, care să străvede ca cristalul său porfirul, nefiind amestecată cu pămînt cît de puțin. Și aceste saline nici odată nu se sfîrșesc, măcar că lucrează într'insele multe sute de oameni. Pentru că în locurile unde se taie tablele sau drobiile de sare, se lasă într'un loc și într'altul columne de acest cristal de sare care să sprijinească pămîntul și boltitura și să aibă loc de a se lăți vinele cele noi, și așa apoi boltile acestea atît se umplu de sare, până în 20 de ani, în cît nici se cunosc că au fost deșertate vre-odată. Și se găsesc într'insele une-orî pești întregi împreună crescuți, care nu se deosebesc de loc de peștii cei firești, care se prind prin rîurile de prin prejur. Pe Tăzlăul-Sărat, nu departe de satul Moinești, curge, dintr'un izvor, păcura cu apă amestecată, cu care se servesc țaranii pentru unsul carelor și zic că dacă s'ar putea bine scurge apa, ar fi cu mult mai bună pentru trebuința casei de cît aceea ce se scoate din arbori».

Toate cîte le-am spus în partea descriptivă de la începutul acestui articol, arată cîtă deosebire există între starea actuală a județului Bacău și aspectul său de acum 250 și 200 de ani.

Marca jud. : Stînci cu brădet.

Bacău, *com. urb.*, pl. Bistrița-d.-s., jud. Bacău, este capitala județului cu același nume.

Situația. Acest oraș este așezat la șes, pe malul drept al rîului Bistrița, care-l spală marginea răsăriteană, și se găsește la o distanță aproximativ de 4 kil. de vărsarea acestui rîu în Siret. Eșind din oraș în direcțiunea răsăritului, dincolo de po-

dul Bistriței, malul Siretului este la o depărtare aproximativă de 5 kil. Aci, la Radomirești, se va construi de către stat un pod mare de fier, care actualmente este în studiu. În partea de sus a orașului se scurg în Bistrița apele pîr. Birnatul (Trebișul) și ale pîrului Negelul, care îl înconjură toată partea de N., descriind o încovoitură.

Bacăul e situat la 46° 33' 35" latitud. boreală și 24° 37' 15" longitud. orientală, cu ora 1.38' 29" pe cînd în București este 1.35' 5".

Bacăul se poate considera ca inima Moldovei; printr'însul se pun în legătură districtele din N. țării cu cele de la S., prin șosele naționale și printr'o cale ferată. Se găsește la o depărtare de 302 kil. de București, 160 kil. de Iași, 190 kil. de Galați și 58 kil. de Piatra. Altitudinea d'asupra nivelului Mării Negre este de 161^m, 20.

Limite. Țarina orașului se mărginește la N. cu com. Mărgineni-Munteni, la E. cu rîul Bistrița, la S. cu com. Letea și cu comuna Călugăra-Mare, la V. cu com. Călugăra-Mare și com. Mărgineni-Munteni.

Populațiunea. După recensemintul din 1890—91 se numără: 3911 capî de familie și 12675 suflete, dintre cari 6299 bărbați și 6376 femei. După sex și stare civilă, populația se împarte: neînsurați 3815 bărb. și 3249 fem.; căsătoriți 2156 bărb. și 2234 fem.; divorțați 8 bărb. și 13 fem.; văduvi 284 bărb. și 880 fem.

Mișcarea populației: 484 nașcuți, 192 căsătoriți, 381 morți.

Știu a citi și scrie 4481 locuitori și anume: 2861 bărbați și 1618 femei. După naționalitate sunt: 5110 Romîni, 6122 Evrei, 560 Germani, 485 Unguri, 218 Armeni, 33 Greci, 25 Bulgari, 20 Ruși, 20 Italieni,

15 Poloni, 14 Francezi, 12 Elvețieni și 1 Turc.

După protecțiune: austro-ungară 382 (371 Austriaci și 11 Unguri), elenă 33, bulgară 23, italiană 20, franceză 14, germană 13 și elvețiană 12; iar restul e de protecțiune romînă, coprinzînd, afară de Romîni, pe Armeni, pe Unguri (476) și pe Evrei.

După religie: 5170 ortodoxi, 6122 mozaici, 1133 catolici; Armeni-Gregorien (ortodoxi) 218 și 1 mahometan.

Sub raportul ocupațiunilor se deosebesc: agricultori, mai toți Romîni, 299, meseriași 604, în mare parte Germani, industriași sau fabricanți 5, comercianți (Greci, Evrei și Armeni) 604, muncitori 421, servitori 964, profesiuni libere 690, iar restul fără ocupație profesională.

Marca orașului este o pădure de brădet cu un cerb.

Case, edificii, bis. și strade. În orașul Bacău sunt 4 subîmpărțiri, secții sau culori.

Casele sunt de cărămidă, dintre care unele în stil modern, foarte ales. **Cea mai însemnată clădire este Palatul Administrativ, situat pe calea națională Bacău-Focșani, construit cu mijloacele proprii ale județului și anume din venitul zecimilor adiționale, și terminat în 1889.**

Acest edificiu, care a costat 689900 lei, nu are un stil bine pronunțat, dar cu cele două ale sale caturi, cu ferestrele sale foarte mari, cu cele trei intrări, cu scara-î principală de piatră masivă, cu balcoane de lespezi de piatră; apoi înlăuntru, cu coridoare largi, săli spațioase, cu un salon de ceremonii, luxos mobilat, și în fine cu acoperămintul său în formă de mansarde prezintă totuși un aspect monumental. **Intr'însul sunt ins-**

talate mai toate autoritățile, precum: Prefectura, Consiliul județean cu Comitetul său permanent, Tribunalul, Judecătoria de ocol, Casieria generală, Poșta și Telegraful, înființat în oraș la 1856, Creditul agricol, Serviciul tehnic și Serviciul igienic al județului. Arhitectul care a executat lucrările a fost Filip Xenopol. Liceul «Principele Ferdinand», situat pe strada județeană, azi denumită a liceului «Principele Ferdinand», este asemenea o clădire frumoasă, construită de stat, care s'a terminat la 1891 și a costat 220000 lei.

Palatul public, care este construit de comună din excedente în valoare de 100000 lei, cuprinde o sală de teatru și cazarma pompierilor.

Casa primăriei este situată în centru, alături de Palatul Administrativ. Gara, construită în 1870, este situată la extremitatea nord-vestică a orașului; ea este o clădire frumoasă cu două caturi și cu săli spațioase. Găzduirea în oraș se face în două oteluri mari cu două caturi numite: Hotel-Central și Europa, situate pe strada principală. Mai sunt și alte cinci hanuri de o însemnătate secundară. De la 1891 încolo s'a făcut trei localuri de școală: No. 2 de fete și alta de băieți, ambele pe strada Coroii și No. 2 de băieți pe șoseaua națională Bacău-Ocna. Fiecare din aceste 3 localuri a fost clădită de comuna Bacău și construcția lor a costat câte 70000 lei.

Bisericele sunt în număr de opt și anume:

1. Precista, fostă mănăstire, căreia aparținea moșia Letea; e așezată pe strada ce poartă numele ei, la Estul orașului. Această biserică este cel mai vechiu monument al târgului; a

fost clădită la 1472 de Alexandru, fiul lui Ștefan-cel-Mare.

2. Sf. Nicolae, catedrală, în centrul orașului, pe calea națională Bacău-Roman, clădită la 1840 de către enoriași.

3. S-ții Impărați, situată în partea vestică a orașului, pe strada Gării, clădită la 1845 de răposatul Emanoil Krupenski și alții.

4. Sf. Ion, în centrul orașului, pe o ulicioară a stradei Busuioc.

5. Buna-Vestire, pe strada cu același nume, construită la 1880 de arhitectul orașului de pe atunci, inginerul Iosef Szavloski, cu mijloacele unui comitet particular, la care Gh. Morariu și Gh. Manoliu au contribuit cu sume mai mari.

6. Sf. Treime (cimitirul), afară din oraș, pe șoseaua Bacău-Focșani, zidită de comună la 1876.

Din aceste biserici, 5 sunt subvenționate de comună, iar una (Precista) de stat și din veniturile lor proprii. Sunt deservite de 7 preoți, 1 diacon și 7 dascăli. Catolicii din Bacău au clădit între anii 1845—1861, pe strada Buna-Vestire, o biserică, numită de popor Bărăția, la care clădire a contribuit și Împăratul Austriei, Franz Iosef I, cu 1000 florini. De asemenea, Armenii și-au zidit la 1850, pe strada Armenească, o biserică mare, la care a contribuit cu o sumă de bani (200 galbani) Mihail Sturdza, fostul Domn al Moldovei; fie-care are câte 1 preot și 1 dascăl.

Evreii au cinci școli (havre), unde 'și fac rugăciunile.

Grădina publică este situată în centrul orașului, pe calea Bacău-Roman, și a fost făcută de răposatul Dimitrie Kracti, pe când era prefect. În acest loc de preumblare s'a așezat bustul lui Vasile Alexandri.

În tot orașul sunt patru piețe:

una cu hală, construită pe timpul când Leon Sachelarie era primar, și alta, Piața-Vechie, pe strada Mare; a treia, în fața cazarmii Pompierilor (casa Sion) și alta pe calea Bacău-Ocna.

Mai sunt două cofetării, din care una cu grădină.

Instare de construcție sunt: cazarma pompierilor și un turn (fior) pentru observarea incendiilor. Canalul colector al apelor din oraș s'a dat iestimp (1893) în antrepriză. Se tratează alimentarea cu apă din izvoarele de la Bărați-Mărgineni, cari au o altitudine de 30 m. în raport cu orașul, și se găsesc la 3½ kil. depărtare. Toate lucrările de alimentare cu apă și scurgere a apelor vor costa 114000 lei. S'a proiectat a se construi un abatoriu sistematic în locul zăzhanalei actuale de lângă zăgazul Bistriței; de asemenea se va deschide un bulevard de la gară la bariera Călugăra; pe locul viran al comunei.

În fața gării s'au construit cazarmele de artilerie, compuse din 19 pavilioane. În interiorul orașului circulă trăsurile cu doi cai și cu un cal.

Sunt 12 strade mari, bine aliniolate, dar cea mai mare parte nepavate, ci numai șoseluite:

Calea Bacău-Roman, stradele: Precista, Buna-Vestire, Busuioc, Județeană sau a Liceului, Gărei, Primăverei, Justiției, Armenească, Lecca, Bulevardul și calea Bacău-Ocna.

Din cauza vântului ce bate aproape 8 luni pe an și a anevoinței cu care se aduce apă din Bistrița, orașul a avut a suferi incendii mari, cari au distrus strade întregi, mai cu seamă din centru, unde casele fiind aproape lipite una de alta, a fost adese-ori cu neputință de a se localiza focul.

Imprejurimi. Privind în zbor de pasăre, observăm că vatra oraşului se află pe un loc şes, a cărei uniformitate nu este variată de nici o ondulaţiune a ţărîmului. Imprejurimile din contra sunt accidentate şi ele prezintă poziţiuni frumoase; astfel la N., pe malurile pîrului Negelul, se întind regulat brazdele verzi de legume ale grădinărilor, dincolo de care se zăreşte Lunca-lui-Rugină, plină de prîvighetori, apoi înălţimile şi dumbrăvile de pe moşia Fintinelele; spre V. dealurile păduroase ale Sohodolului, Călugărei şi Dealul-Noû; la S. se vede Cimitirul şi frumosul parc La-Porumbarul, de lângă fabrica de hîrtie Letea, devenit grădină de petrecere a Băcăoanilor în zilele de sărbătoare; iar la E., dincolo de Bistriţa şi Siret, culmile acoperite cu copaci, de la Buhoci.

Şcoale. În acest oraş se află următoarele şcoale:

Şcoale publice: Liceul clasic «Principele Ferdinand», înfiinţat în 1867; este aşezat în localul său propriu, clădit de Stat. Cursurile sunt predate de 14 profesori, dintre care 11 titulari şi 3 suplinitori, iar întreţinerea liceului se urcă la suma de lei 54840 anual.

În anul şcolar 1891—92 era încă gimnaziu şi a fost populat de 191 elevi, dintre care 124 s'au promovat şi 67 au rămas repetenţi. În anul 1891—1892 gimnaziul a dat 21 absolvenţi.

Externatul secundar de fete înfiinţat la 1890, a fost transformat în şcoala profesională, cu începerea anului 1893—1894.

Trei şcoale primare urbane de băieţi. Ele au fost populate în 1890—91 de 724 elevi şi înfiinţate: No. 1, la 1839, No. 2 la 1859 şi No. 3 la 1870.

Două şcoale primare de fete.

Au fost frecventate în anul şcolar 1890—91 de 388 cleve şi înfiinţate: No. 1 la 1858 şi No. 2 la 1870.

Două şcoale private, una de băieţi şi alta de fete.

Afară de acestea, comunităţile catolice şi armenie au cîte o şcoală mixtă, iar Izraeliţii au 7 şcoale, numite belferîi. Evreii au vrut să facă pe seama lor o şcoală profesională de fete, dar din lipsă de mijloace, au făcut numai o şcoală primară de fete pe strada Busuioc, unde se învaţă, pe lângă limba romînă şi cea germană. Se mai învaţă şi religiunea mozaică.

În oraşul Bacău se află două tipografii: Tăutu şi Margulius, 5 librării şi 1 litografie.

Stabilimente sanitare. Spitale se găsesc două: a) Spitalul Pavel şi Ana Christea, cu 42 paturi, întreţinut din fondurile donatorilor al căror nume îl poartă şi dintr'o subvenţie anuală, acordată de comună. De la 1 Octombrie 1891 până la 1 Octombrie 1892, s'au căutat în acest spital 596 bărbaţi şi 377 femei. b) Un spital izraelit cu 11 paturi, aşezat într'un local bun.

În tot oraşul sunt două farmacii.

Industria. Stabilimentele industriale sunt: o moară sistematică a d-lui Cristea, cu turbină, fosta moară Meleca şi 2 alte mori de apă; o fabrică de cherestea Ţenof & C-nie, care se aprovizionează din pădurile judeţelor Neamţu şi Suceava, cu lemn de brad, transportat pe plute pînă în Bacău; o săpunerie; o fabrică de apă gazoasă; o fabrică de luminări de seû; 2 cărămidării; 4 tăbăcării; 2 fabrici de postavuri groase (şaiac); 2 fabrici de oale de pămînt.

Lemnăria se lucrează mult în acest oraş. Afară de boloboace,

se mai fabrică paturi, dulapuri, scaune şi mese, toate cu un material foarte bun şi cu preţuri moderate. Asemenea, meseriaşii oraşului se ocupă cu ciobotărie, croitorie, confecţiuni de căciule şi de cojoace. Femeile ţes în stative, (războaie) mătase, din care fac borangicul; pînza de bumbac, de in şi de cînepă, precum şi lăicere (scoarţe de lînă).

Acest oraş a participat cu obiecte fabricate într'însul şi a nume: vestminte brodate (sucmane) şi icoane de argint, la Expoziţia din Paris, de la 1867.

În oraşul Bacău sunt două societăţi economice: «Carpaţii», cu 97 membrii şi cu un capital de 56252 lei şi a «Funcţionarilor Publici», cu 56 membrii activi şi un capital de 16030 lei.

Animalele. După recensămîntul din 1890, se găsesc în oraşul Bacău: vite bovine 784, porci 100, cai 300, oi 310 şi capre 20. Păşunatul vitelor se face pe imaşul tîrgului şi pe locurile de păşune ale moşilor învecinate. Proprietarii vitelor plătesc, pentru suhat, proprietarilor moşilor vecine. Pentru îndestularea publică s'au consumat, în anul 1892/93, 3617 vite bovine, 10923 miei, oi, capre şi 1739 porci.

Comerciul. Comerţiul este destul de însemnat şi se face mai cu seamă prin importarea obiectelor de îmbrăcăminte, mare parte de proveninţă austro-ungară; apoi fierărie, alămărie, sticlărie, etc. **Sunt două tîrguri (iarmaroace) anuale: la 29 Iunie şi la 29 August. Ele se ţin în partea estică a oraşului; sunt şi două săptămînale: Joia şi Duminica. Pe piaţa de pe şoseaua Bacău-Ocna se desfac lemne de foc şi fineţe, precum şi lângă biserica catolică.** Se numără 35 debitanţi de tu-

tun ale căror dughene sunt în același timp și circiune.

Budgetul. În anul 1891—92, budgetul ordinar al comunei a fost de 376116 lei 74 bani la venituri și de 370072 lei 05 bani la cheltuieli. Budgetul drumurilor avea 21200 lei la venituri și 21175 lei la cheltuieli.

Proprietatea. — Suprafața orașului Bacău, fără de a se socoti țarina împrejmuitoare și considerându-se ca limită a orașului, despre apus, rețeaua principală a căei ferate, începînd de la șoseaua Bacău-Ocna până la pîriul Negelul și înainte pe acest pîriu și pe locul poștei vechi până în Gîrla-Morilor, este de 34260.24 hectare.

La finele anului 1891, comuna avea următoarea avere imobilă: primăria, 4 localuri de școli primare, o casă lângă școala No. 1 de fete, un abator, o grădină publică, un cimitir, o piață de tîrg de vite, locul cu fabrica de cherestea Țenof, o prăvălie în strada Tavernilor, o piață de victualii, o piață deschisă lângă cea de victualii, mai multe locuri virane în piața zisă veche, locurile cu grajdul cailor comunale și pentru depozit de furagiū, casele foaste Sion-Mavromati, 3 localuri de gardă de barieră, țarina cu pămînturile de hrană și două imasuri.

Parte din teritoriul orașului și anume colțul sud-estic, cu 364 case, cuprinde locuri situate pe moșia statului Letea, unde proprietarii plătesc embatic; iar restul este loc gospod (domnesc).

Pe la anul 1823, veniturile tîrgului, fiind rău administrate și neîndestulătoare pentru întreținerea orașului, tîrgoveții au reclamat Domnitorului Ion Sandu Sturdza, care printr'un hrisov din 23 Iulie 1823, a alcătuit o

nouă așezare de venit, în care se poate vedea felul cum s'a regulat atunci proprietatea în acest oraș:

«Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ioan Sandu Sturdza, Voevod Domn Țarei Moldovei. Se face știre cu acest hrisov al Domniei mele, că înfățișîndu-se înaintea Domniei noastre toată obștia locuitorilor tîrgovești din tîrgul Bacăului cu jalbă asupra alcătuirii, ca după cererea D-lor-Sale Boierilor de acolo, s'a fost făcut de oraș un venit obștesc tîrgului acestuia, spre a se înlesni în cele de obștească trebuință a tîrgului, care alcătuire s'a întărit și prin Domnescul Hrisovul nostru ce s'au dat în luna trecută Martie a anului acesta 1823, ne-au arătat că aceea așezare de venit nefiind alcătuită prin știrea și obșteasca învoire a tîrgoveților și nici cu chibzuirea ace cuviincioasă după starea acestui tîrg, le cade cu multă greutate și cu asuprirea ce mai simțitoare pentru unii, făcînd rugămintă ca să ne milostivim Domnia-me, și în locul acei așezări, să întărim acestui tîrg altă alcătuire de venit, care este cu primirea tuturor locuitorilor tîrgovești și cu toată obșteasca mulțămire.

Drept aceea Domnia-me încretinîndu-ne asupra adevărului arătatilor acestora a jăluitorilor și însuși voința noastră fiind ca o asemenea alcătuire de venit obștesc al tîrgului să fie în cît se poate mai chibzuită după starea acestui tîrg și cu obștească mulțămire a tîrgoveților. Iată prin acest al nostru Domnesc Hrisov întocmai după cererea lor, care o am găsit și noi intru tot dreaptă, și cu cuviință, hotărîm și, în locul cei mai din nainte așezări de cutie, cuprinsă prin Hrisovul nostru de mai sus pomenit, care prin acesta îl nusiim și-l ohorim cu totul din ființă, leguim tîrgului acesta pomenit Bacău, alcătuirea aceasta mai jos însemnată de cutie și de venit al obștiei tîrgului, adică:

1. Măhălitul tîrgului, care să-l ia după rînduială aceea ce se urmează și pe la alte tîrguri, să vinzîndu-se cu anul, să în credință căutîndu-se.

2. Cotăritul tîrgului să fie iarăși venit al cutiei și de la tot rachiul, holercă să vinul ce se va vinde să cu vurtă să pe la crîme și pe la dugheni, să ia cutia cîte zece parale de tot vasul cînd se va măsura, neavînd voie vînzătorii de a măsura vasele precum nici însuși crîmarii la căutarea socotelor cu apă săi alt-fel, de cît numai cu cotul.

3. Cășăpia tîrgului să dec. pe tot anul

cîte cinci-zece lei venit la cutia tîrgului, măcar ori-cine ar fi ȋitorii cășăpicii, afară de ceea ce s'a obicinuit a se da la isprăvnicie.

4. Străinii ce vin cu mărfuri de le vînd în tîrg la iarmaroace și la zilele de tîrg, să dec la cutie cîte doi lei de un car, și cîte un leu de o căruță cu marfă, ori de ce nație ar fi.

5. Cei ce vor cumpăra acareturi de veci în tîrgul acesta, ori și cine ar fi, să dec la cutie cîte doi lei la sută pe toată suma prețului cît va cuprinde cumpărătura.

6. Cei ce vor strînge perje de velniță pentru neguțătorie, să dec cîte zece parale de toată mîerța la cutia tîrgului, afară pe acei ce vor strînge pentru trebuința numai a caselor lor, care nu au să se supună cu această plată.

7. Ori-ce străin va veni ca să deschidă dughiană nouă în tîrg, pentru ori-ce fel de aleșveriș, afară de tîrgovești acei vechi, să dec la cutie zece lei, cînd va deschide dughiana, iar în urmă nu are să se mai supună cu această plată.

8. Cei ce vor voi a prinde vre un loc din nou din locul tîrgului, care nu vor fi nici cu o pricină să se învoiască mai întîi cu epitropii cutiei a tîrgului pentru a plăti un bezmăn hotărît la cutie, și apoi să aibă voie a prinde locul și a face binea pe dînsul.

9. Cei ce se vor rîndui cu țidule de la isprăvnicie în cercetarea neguțătorilor pentru pricină de socotelii săi pentru prețeluire de venit și alte lucruri, să dec la cutie doi lei de va fi pricina mică, iar de pricină mai mare să dec și până la cinci lei de o pricină.

10. Din piața tîrgului să ia cutia venit de la toți acei ce vin cu mărfuri și ori-ce alte lucruri de vînzare cîte cinci parale de tot carul, iar căpitanul isprăvniceii, vameșii săi alți din zapci isprăvniceii să nu ia nimica de la nimeni ca să lipsească jafurile.

11. Străinii ce nu vor prinde ca și cei-l'alți locuitori tîrgovești la havalecele și cheltuecele tîrgului, să nu fie volnici a intra ca să-și facă arătura în țarină pe locul tîrgului; și în țarină să nu se întindă nimeni mai mult cu închidere de loc, ce pe cît este astăzi țarină să se însemneze cu pietre statornice de hotară, pentru ca să rămie de-a pururea slobodă spre hrana locuitorilor tîrgului.

12. Toți cei ce vor lua lemne de foc din pădure de pe moșia tîrgului să dec cîte zece parale de tot carul la cutia tîrgului, afară însă de locuitorii tîrgovești, cari n'au să se supună cu această plată.

13. Nimenea de azi înainte să nu fie volnic a mai da cuiva loc din locul tirgului, ce se adă slobod, fără știrea Epitropilor cutiei și a toată obștea tirgoveșilor, iar acel ce s'ar împuternici de sine într-o urmare ca aceasta, ori cine ar fi, să se supună a da ștraf, una sută lei la cutia tirgului și locul să se ia iarăși obștește.

Acestea sunt veniturile și privilegiile care se legiuiesc tirgului acestuia al Bacăului, ca să le aibă de-a pururea nesmintite și nestrămutate, și obștea tirgoveșilor, alegând epitropi pe cine vor socoti, oameni de bună înțelegere, și cu frica lui Dumnezeu, acei epitropi să fie însărcinați cu ținerea cutiei sub pecetea tirgului și cu strângerea tuturor acestor venituri numai la cutie, precum și cu cheltuirea din venitul cutiei, care are să se facă numai pentru trebuinți obștești tirgului și mai cu de adinsul pentru alcătuire de o școală obștească a tirgului, în cât s'ar putea mai încuviințată spre învățatura copiilor tirgoveșilor, fără nici o plată de la sine, pentru ca să se înlesnească în acest chip și cei mai săraci întru câștigare de învățături, iar mai prisosind ceva la cutie, afară de trebuința școlii, aceea să se întrebuințeze și în alte cheltuieli de trebuință și de havaliele tirgului și a moșiei tirgului; datorii fiind epitropii a da seamă pe tot anul de venitul cutiei ce se va strînge și de cheltuielile făcute, cari pururea au să urmeze după voința și după cea mai obștească primire a tirgoveșilor și aceea sumă cercetînd-o obștea să o și iscălească de va fi bună și fără pricină și să se dea iarăși epitropilor ca să se pue în păstrare la epitropia cutiei. Spre aceasta dar s'a dat acest al nostru Domnesc hrisov, întărit cu a noastră Domnească iscălitură și pecete, ca să stea de a pururea în mîna tirgoveșilor ca o întăritură statornică și în veci nesmintită asupra legiuirii acestor de mai sus însemnate obștești venituri și privilegiu a tirgului, poftind și pe luminații Domnii, frații noștri, cari din promia cerească se vor orîndui în urma noastră, oblăduitori pămîntului acesta, nu numai să nu strămute sau smintească, ceva din aceste hotărîte, ci mai virtos, ca pentru o obștească trebuință, să adauge cele ce se vor mai găsi de cuviință pentru a Domniilor sale, în veci nesfîrșită laudă și fericită pomenire.

S'au scris la scaunul Domniei mele în orașul Iași, întru cea d'întîi Domnie a noastră la Moldova, în anul al doilea, la leatul 1823, Iulie 23.

Iscăliți: Noi Ioan Sandu Sturdza Voevod. Spre neschimbare. N. Dumitrașcu.

(L. S.)

Ne urmîndu-se însă întru toate dizpozițiunile acestui hrisov, sau după cum se exprimă jurnalul din 22 Maiu 1840 al boerilor, neguțătorilor și cea-laltă obștie: «... nepăzindu-se buna-cuviință și făcîndu-se jignire celor spre folos toțimei proprietari localnici, s'a încheiat numitul jurnal, prin care se institue anume persoane ca să privegheze la apărarea toțimei proprietarilor și îndreptarea celor de cuviință»:

«Anul 1840. Luna Mai 22. Boierii, Neguțătorii și cealaltă obștie, acei ce ne aflăm localnicii Tirgului Bacău și avem însușirile și driturile proprietății moșiei pomenitului tirg, în privire luînd cele până acum urmate rînduiei, întru toate dreptățile acestei proprietăți, nepăzindu-se buna cuviință, s'au făcut jignire celor spre folos toțimei proprietari localnici, cari mai din urmă nefăcîndu-se trebuincioasa stavilarisire, după împrejurări au sporit jignire înelt s'a făcut nesuferită; deci după dreptățile de proprietari, precum suntem am căutat a ne aduna unii cu alții și a ne conglăsu spre punere la cale de a întîmpina relele vătămări a proprietății, stavilindu-le întru toate ce ar putea să mai aducă jignire și a face îndreptări necuviințelor urmate până acum.

Așa întruîndu-ne și socotîndu-ne cu de-amăruntul pentru toate cîte trebuinți cer a-și avea a lor regularisire și bună orînduială, statornicită pe viitorime spre curmare a tot felul de catahrisuri, care până acum s'au făcut de către acei rău înrăviți în dreptățile proprietății, într-o unire cu toții am alcătuit următoarele:

1. Am ales doi dintre Boieri și doi dintre neguțători, sub numire de ocrotitori dreptăților proprietății, pe lingă care vor fi doi și din cealaltă obștie, supuși ocrotitorilor spre lucrarea celor de trebuință la apărarea dreptăților toțimei proprietarilor și îndreptatea celor de cuviință.

2. Pentru că la cele mai multe lucrări ce cere trebuința a săvîrși domnii ocrotitori, este de cuviință de a se conglăsu mai cu mult, spre a se urma toate cu bună orînduială și te-melnicie, care o a-

semenea adunare de deosebite mădulări, este cu neorînduială de a se face cu care cum se va găsi, ce am socotit de cuviință așa adică, să se aleagă ca niște deputați de către toțimea boerilor șase dintre dumnealor, și de către toțimea neguțătorilor șase dintre ei, precum și de către cealaltă obștie proprietari iarăși dintre ei șase, de a căror aleși nume încheindu-se Jurnal sub a noastre iscălituri se va păstra la dumnealor ocrotitorii, după care ori la ce trebuință vor avea a conglăsu, li se va face cunoscut și se vor aduna fără a da sminteală lucrării cu neadunarea la vremea cerută. Însă cînd de la întîmplare nu se vor afla toți ca să se adune, atunci lucrarea se poate face și numai cu jumătate din numărul aleșilor, fiind aceștia ori și din care treaptă, dar mai cu puțin nu. Tot acești aleși fiind complotul întreg, adică cel puțin până la jumătate au să încheie și seama cutiei Domnilor ocrotitori la împlinirea fiecăruia an, și așa cu această rînduială vor putea fi și toate lucrările Domnilor ocrotitori fără bănuială despre vre-o parte.

3. Dumnealor Ocrotitorii, vor face patru Condiți, și anume: Una pentru regularisirea locurilor din tirg spre curmarea catahriselor de împresurare; a doua Condiță pentru regularisirea locurilor de hrană din țarină; a treia Condiță pentru veniturile ce se vor strînge din cele hărăzite prin luminatul Hrisov-gospod, din anul 1823, precum și acele ce se vor mai scoate de către Dumnealor ocrotitorii, împreună cu ale sale mădulări a mai fi de cuviință să se adune în folosul cutiei spre întîmpinarea cheltuielilor trebuitoare pentru lucrările temeinicilor îmbunătățiri a proprietății; și al patrulea: Condiță pentru toate cheltuielile ce se vor face din cutia tirgului, pentru care au D-le ocrotitorii să dea sumă curată pe fie-care an, fiind toate aceste condiți șnuruite și legate bine și pecetluite cu pecetea Isprăvniceii și a Eforiei și a boerilor din mădulări ce vor voi să pue pecețile lor, făcîndu-se condicile cu cheltuială din cutie; asemenea și osebită hîrtie, cerneală cită va merge în lucrările însărcinatelor Domnilor ocrotitori, tot din cutie are să fie.

4. Încheindu-se sama Ocrotitorilor și trecînd banii peste cheltuielile urmate în anul acela, pentru acel prisos se va socoti de adunarea legiuită mai sus, și se va hotărî sau să se întrebuințeze în ceva sau să stea de rezervă până cînd se vor mai aduna și atunci cu întrunirea so-

cotinței, să se hotărască ce să se facă cu acei bani pentru folosul obștei, înțelegându-se la debarație și cu cuprinderea hrisovului din anul 1823.

5. Locurile din târg și mahalalele se vor regularisi întru același chip, adică pe toți acei ce vor avea locuri cu binale din învechime și până la trecutul an 1823 făcute, se vor mărgini întru aceeași ce se vor fi găsiind stăpînindu-le, dacă însă nu se va atinge prin pășirea hotarelor cuprinzătoare prin documenturi de schimosire înfrumusețerei țirgului, strimtorind ulișile cu cuprindere de mai mult loc, căci aceasta e în dreptatea Eforiei de a regularisi și pentru înainte a priveghia, și măsurîndu-li-se, cu stînjînul gospod, se vor trece în condică suma stînjînului fiește-căruia loc, pe numele proprietarului său, dîndu-i-se și document de cătră d-lor Ocrotitorii.

Iar pentru locurile date de țirg fără bani, acelea care n'au binale pe dînele și date în vremea sus zisă până la 1823, fiind-că a unor de asemenea locuri, proprietarii nu se găsesc locuind în acest țirg, dar măcar și acelor ce se găsesc locuind aice, pentru că poate să le fi fiind spre spiculație particularnice, iar nu pentru neapărata lor trebuință, vor socoti d-lor ocrotitorii împreună cu osebitele alese mădulări și vor pune la cale ce trebuie a regularisi pentru asemenea spre mai bunul folos al obștiei.

6. Pentru locurile acele care de la 1823 și încoaie până acum, fiind-că toate acele locuri s'au dat cu catahrisis de cătră acei rău înărvăiți, călcînd legiurile Domnescului Hrisov din 1823, Iulie 23, care de la sine luînd însușire de Eptropi, l'au împărțit prin feluri de rușferturi și cui au avut drepturi de a i se da loc și cui n'au avut drept; pe lingă aceste apoi le-au dat și cît nu li-au căzut pentru facerea așezării unui locuitor dînd pentru un loc, în care ar încapa trei și patru așezări, cu a căroră reamare s'au mai închis și un puțin imas ce mai rămăsese despre Bistrița pentru trebuința obștiei. Întru acesta făcînd d-lor Ocrotitorii pătrunzătoare cercetare tuturor acelor, care aflîndu-se cu asemenea locuri, de cătră cine li s'a dat și ce rușferturi au plătit, și deslușînd adevărul pentru cite locuri se vor găsi prinse și date unora și altora, fără a avea dătătorii însușirile legilor din Domnescul Hrisov, și primitorii de împlinitori celor cuprinse prin el. Vor face un izvod lămuritor de dătătorii ce s'au luat nedreaptă însușire ca să hărăzească locuri, de primitorii locurilor, de căti-

mea mărimei și de suma priimită rușfert și să facă chemare mădularilor cu zi hotărîtă și precum s'a vorbit mai sus că cel mai puțin să fie la acea adunare să încheie jurnal și să iscălească fiește-care într'însul, și să se pue acel izvod pe masa acei presus viitoare zi ca să se debitorisască și să se ia în judecată toate catahrisurile urmate cu darea acelor locuri și pentru doveditele luături rușfert, încheindu-se jurnal se vor împlini de ocrotitorii prin isprăvnicie de la cutezători și se vor trece în condica adunării folosurilor proprietății, tot odată se va împlini și cite una sută lei ștraf legiuit prin Hrisov. Iar cu acei care li s'au dat locurile, se va urma a, adică acelor de au avut drept a li se da loc de așezare, să li se dec, socotindu-se de completul mădularilor ce se va cuveni, plătiind acum priimitorul locului bezmăn ce se legiuiește prin hrisov în folosul cutiei țirgului, însă numai acum odată pentru tot-dauna, iar nu și înainte, socotindu-se aceasta ca un filotim dar nu bezmăluire, însă numai cît loc se va cuveni, pe care i se va da și document de d-lor Ocrotitorii, trecîndu-i în condică, dar prisosul va rămîne în folosul obștiei spre lărgimea imasului, sau se va da altora ce li se va cuveni cu folosul cutiei; iar cît pentru acei care nu vor avea însușiri de a li se da locuri, și se vor găsi că li-au dat acele măcar și cu binale, de ar fi toate să se ia în folosul obștiei țirgului ce are dritul proprietății, cu care d-lor Ocrotitorii vor păzi urmarea sus zisă pentru prisosirile din locurile acelor ce li s'au cuvenit a li se da și unui ca aceea, care fără a nu avea drept de proprietari, și prin nedreptate s'au silit a-și cîștiga locuri, pe care și-au făcut și binale, fiind-că acele toate să ia în folosul obștiei proprietarilor, ei își vor căuta ori-ce pretenție vor avea cu acei ce le au dat locurile cu necredință, și dătătorul locului se va străfui potrivit cu cuprinderea Hrisovului.

7. Tot locul de hrană ce este în țarina țirgului, se va măsura cu Inginer în primăvara și vara aceasta, care se va și împărți localnicilor proprietari de cătră Inginer în cuprinsul vidomastiei ce d-lor Ocrotitorii vor da, la a căria lucrare obștia țirgului proprietară este datoare a da din început și până la isprăvire a tot lucrul ingineresc oamenii trebuincioși, fără vre-o cerere de plată de la cutie, decît numai inginerului i se va plăti după tocmela ce va avea. Se face știut și aceasta, că inginerul are

să împartă locul de hrană în părțile, adică dînd un rînd de bucăți din locul mai bun și analoghicos, după bunătatea și răutatea pămîntului și să dec și din locul cel prost.

8. În lucrarea vidomastiei vor cerceta d-lor Ocrotitorii cu pătrunzime pe toți localnicii țirgovești; înțîi pentru însușirile proprietății de i se cuvine a avea loc de hrană și apoi făcînd un izvod de numele acelor și citimea cît se cuvine fiește-căruia, la presus viitoarea zi a mădularilor se va pune pe masă spre a se debatarisi, ca după aceste potrivit să li se dec și lucrările de hrană, făcîndu-se tot chipul de silințe, că de se va putea să mai rămie și ceva imas, ca să lipsească tot felul de strigări, și așa se va trece în condică, după care d-lor Ocrotitorii vor slobozi și țidule fiește-căruia pe numele său de suma prajinilor ce i s'a dat până la cea mai de pe urmă obștie proprietară, ca după acele țidule să-și stăpînească locurile de hrană fiește-care, fără însă a-l putea dănu-i sau vinde; căci care va cuteza întru asemenea, locul i se va lua în folosul obștiei și unul ca acela nici odinioară nu va mai putea cîștiga o asemenea dreptate.

Iar pentru acei care, din întîmplare, s'ar depărta de aice din țirg cu locuința, nu vor mai putea avea dreptate să stăpînească locul de hrană, ci va rămîne în folosul obștiei, care afară numai cînd locuitorul va închiria casele, care se vor înlocui de închirietii, socotindu-se ca niște locuitori, sunt în dreptate a stăpîni pămînturile ce va avea închiritorul, dacă însă îl va da, decît numai atunci se va lua în folosul cutiei, și mai cu dinadinsul a obștiei, adică: cînd oarecare boier, din împrejurări pentru îndelungat vremelnicește, sau pentru mai puțin, povăruit de împrejurări, s'ar duce la vre-un loc și casele le-ar închiria de Judecătorie, Isprăvnicie, Școală și alte asemenea, atunci locurile de hrană acele case, vor rămîne în folosul obștiei până la întoarcere, adică: să se lase pentru imas, mijlocînd Ocrotitorii închipuire prin schimbare vremelnicească ca să se alătureze de imas lasat pentru vitele obștiei țirgului. Asemene și pentru cei ce se vor săvîrși din viață fără a le rămîne adevărați clironomi, atunci iarăși locurile de hrană, ce vor fi avut, vor rămîne în folosul obștiei, însă toate niște asemenea locuri păstrîndu-le d-lor ocrotitorii ca după vreme să se poată întînapina dintr'însele lipsa la care ar cere trebuința după dreptate a i se da.

9. Când oare-care din locuitorii, din binala locuitoare și nu spiculătoare, precum de pildă crîșme, hanuri, dughene și alte asemenea se vor vinde de veci, după trebuința ce-î va îndemna, atunci acca binea locuitoare, dacă se va locui de cumpărător, vor avea dreptate a ține și locurile de hrană ce va fi avînd vînzătorul, peste 10 ani dacă va fi străin venit din alt oraș sau sat și de va fi creștin, (iar fiind de altă nație și sudit nu va putea intra în locurile de hrană), dar până la vremea de 10 ani locurile vor rămîne în folosul obștiei; iar fiind cumpărătorul vechiul tîrgovăț de 10 ani sau mai învechit, atunci va trage și locurile vînzătorilor, dacă însă nu va avea alte locuri de hrană de mai înainte, dar avînd asemenea loc de hrană, nu va mai putea cere alt loc, și cu așa chip poate rămîne proprietar cumpărătorul, și vînzătorul rămîne stîrpit de dreptăți pentru tot-d'auna, iar la întimplare de închiriat se va aplicarisi la punctul mai sus al 8-lea.

10. Locul, ce se va putea opri pentru imasă, se va păstra tot într-o îngrăditură cu cea-altă țarină, în care cîte o vită sau mult două, acele mai cu nevoe trebuitoare pentru îndemînare și hrană a fiește-căruia din locuitorii proprietari, se va primi a se pășuna, însă a localnicilor cu păstor tocmît de obștie; iar mai multe vite să nu se îngăduiască a se băga în acest imasă mai virtos oî, nici pe cel din afară de imasă nu vor fi slobode a se pășuna, însă a localnicilor proprietari slobozenie o vor avea numai pe vreme până cînd se vor da oile în stîină, iar apoi altora nici într-o vreme nu vor fi slobode a se pășuna, bez de trei capre ce poate să le aibă unii pentru trebuința de cură și aceasta pentru ca să se poată înlesni hrana celorlalte dobitoace a proprietarilor.

11. Pentru că proprietatea tîrgului se găsește împresurată de către megieșitele moșii, între care trebuința cere neapărat de a se scoate de sub împresurare la a căruia lucrări, fără a nu fi înadiniși vechilii stăruitori până în sfîrșit (nu poate fi nimica adus întru săvîrșire). De aceea d-lor Ocrotitorii împreună cu ale sale mădulări, vor socoti a alcătui niște destoinicii vechili de asemenea treabă, credincioși, cinstiți și harnici în lucrări, cărora plata alcătuirii și cheltuielile ce va cere trebuința oșebit a se mai face, se vor da din cutia tîrgului.

12. Orî la ce lucrare va cere trebuința a se aduna ale sale mădulări, se înțelege că după forma mai sus zisă, se

va iscăli de toți cliși se vor aduna în aceea zi presus fitoare și după conglăsuirea ce va urma în toșimea adunării alese cu d-lor Ocrotitorii, dacă nu va fi unire în înțelegere și socotinți și vor fi dezbinări, atunci socotințele se vor da în judecată și glasurile covîrșitoare adevrite prin iscăliturile presus fitorilor acelei zile, va rămîne temei încă și de la se pune în lucrare, iar pentru ceilalți își va da socotința pe care s'a înțemeiat de nu s'a unit, și așa pe acele jurnaluri, care se vor păstra cuprinderii lor fără abatere întru cît de pușin, înțelegîndu-se dar mai lămurit că aceste adunări și conglăsuirii, n'au să privească cătră altă, de cît numai cătră apărarea dreptăților proprietății spre a se îmbunătăți întru toate.

Așa dar aceste fiind socotințele noastre ce se cuprind în arătatele 12 puncturi, spre curmarea a tot felul de catahrișuri, care până acum a urnat îndreptățile proprietății, și spre a se îmbunătăți întru toate cătră care privește buna punere la cale a unei proprietăți de mai mulți proprietari, precum și a dreptăților proprietarilor ei, încheiăm acest jurnal sub a noastre iscălituri, punere de degete și peceți, pe temeiul cărora se vor păzi nestrămutate toate cuprinderile lui atît acum precum și în viitorime, spre odihna localnicilor proprietari și neajignirea dreptăților proprietății.

Urmează 46 iscălituri și 10 puneri de degete.

Adevrite de Eforia orașului Bacău, No. 374, la 1 Iulie 1840.

Istoricul orașului. În privința punerii începutului tîrgului sunt mai multe legende, însă lipsesc cu totul date sigure și documente pozitive. Dintre legende vom alege pe cea care pare a explica de odată, atît fundatiunea originară a tîrgului, cît și numele de Bacău. Aceasta este și cea mai acreditată printre bătrîinii din tîrg și mai cu seamă printre Ciangăii (Ungurii) cari populează sate întregi în acest județ. Două din aceste sate, Călugăra-Mare și Liuzi-Călugăra sunt chiar la poarta orașului. Dintre acești Ciangăi unii pretind, că în documente vechi de ale pămînturilor lor s'ar fi vor-

bind chiar de un oare-care Bako, ungur din Călugăra, care a pus și începutul și a dat și numele său tîrgului Bacău. Iată cum spun ei, că-și amintesc din bătrîni:

«Un oare-care ungur, din Călugăra de loc, avea pămînturi până în apa Bistriței, adică și pe acolo pe unde azi e orașul; fiind dînsul un mare tilhar, a fugit în Ungaria, unde a fost prins și condamnat la moarte. Precum se știe, pe atunci condamnării nu erau executate, dacă primeau să fie călău (aceasta și astăzi se aplică în Rusia) un timp oare-care; acesta primi și după expirarea termenului, rămînînd liber, se întoarce iar în Moldova la pămînturile sale.

Ungurește călău se chiamă bako. Așa că el cînd veni și deschise o crîsmă pe șoseaua Romanului, adică în capătul de sus al viitorului oraș, toată lumea o cunoscă sub numele de crîșma lui Bako. Crîșma fiind pe drumul principal al Moldovei, numele ei de Bako deveni foarte cunoscut, ca un punct însemnat pentru toată regiunea. Împrejurul ei au început a se vinde bucăți din pămînturile lui Bako; așa s'a lipit casă de casă, s'a lungit ulița, și s'au deschis altele, care toate au luat și ele numele de Bako».

După legenda aceasta ar urma, ca orașul actual să se fi întins treptat de la N. spre S., adică de prin mahalaua Romanului, în josul apei; această consecință a legendei este verificată de fapt; în adevăr, de cîte ori se cearcă săpături mai serioase pentru vre-o construcțiune în partea din sus a tîrgului, mai tot-d'a-una se dă peste temelii, beciuri, adică urme de clădiri anterioare; din contra, aceasta nu se întîmplă nici o

dată cu partea din jos a oraşului, unde solul pare a fi lipsit de construcţiuni vechi.

Acum două sute de ani aproape, Dimitrie Cantemir ne povesteşte, că oraşul era situat într-o insulă a râului Bistriţa («Descrierea Moldovei», traducerea română, tom. II, pag. 18); lucru ce a putut să fie cu putinţă pe acele timpuri, cunoscându-se de toţi schimbările capricioase ale cursului râului.

Intru adevărarea acestei necunoscute mutări a râului, aducem următoarele: «A fost obiceiul ca să aibă Catolicii, locuitorii în Moldova, un episcop cu episcopia în târg la Bacău. Apa Bistriţei a surpat biserica, şi de atunci s'a mutat în ţara leşească. Acum episcopul Stanislas Iezerski, ce se numeşte al Bacăului, venind şi voind să se aşeze în ţară, Voevodul i-a dat poslujnici de oameni străini, pe care să-i aşeze în satul Trebeş al Episcopiei, ce este la târg la Bacău; i-a mai dat Episcopiei şi tot felul de alte scutiri». (Uricul lui Grigorie Ghica, dat în 1741).

Chiar astăzi părţile mărginaşe, de la estul şi nordul podişului mai ridicat al târgului, sunt supuse la dese revărsări ale râului Bistriţa, când vine mare, precum şi ale celor două pîraie: Bărnatul şi Negelul. Pentru apărarea acestei părţi a oraşului, de dese revărsări ale râului, s'a început construirea unui dig (zăgaz), care este pe jumătate neterminat.

Acest oraş, din vechime, a fost scaunul unei episcopii catolice, cu titlul «Episcopus Bacovensis», creată în locul celei de la Siret în anul 1401, de către papa Bonifaciu IX-lea, avînd o moşie şi astăzi, sub stăpînirea embaticului. În secolul al XVI-lea, această episcopie fu unită

cu vicariatul apostolic din Țara Românească, şi titularul purta titlul «Episcopus Argensis et Bacovensis» («Alexandre le Bon», de Bengesco, pag. 62).

Din cele precedente se vede, că pe la jumătatea secolului trecut, Episcopia s'a mutat în Polonia. (Melhisedec, «Papizmul şi biserica ort. în reg. României», p. 17). Prin secolul al XVI-lea era la Bacău o mănăstire franciscană, care a fost distrusă de un foc.

În oraşul Bacău, pe timpul lui Alexandru-cel-Bun (1401—1433), care locuia adese-ori în acest târg, trecea frontiera moldoveană, şi aci se afla un stabiliment de vamă, dimpreună cu cite unul la Troţuş şi la Tazlău. Postavurile de Orient, cu destinaţie pentru Braşov, se vămuiau la Bacău şi Troţuş.

La 1422, Alexandru-cel-Bun a dat mănăstirei Bistriţa, jud. Neamţu, vama de la Tazlău, care depindea de cea din Bacău şi care probabil aparţinea atunci aceleiaşi mănăstiri. La 1456, Ştefan-cel-Mare confirmă posesiunea vămilor mănăstirei Bistriţa.

Despre numele oraşului Bacău, despre Episcopia catolică dintr'insul şi despre vama ce se află acolo, tratează şi d. B. P. Haşdeu, în tom. III din «Ety-mologicum Magnum Romaniae», p. 2288—2294. Credem de mare interes a extrage şi a decopia dintr'acea erudită notiţă, faptele următoare: În privinţa numelui, d. Haşdeu respingînd pentru dînsul o origină ungurească, precum, bine înţeles, şi ridicula lui derivaţiune din numele zeului Bacchus, pare a înclina către o etimologie turanică, ce s'ar afla în relaţiune cu ocuparea ţinutului, ca şi a întregii Moldove, de Cumanii, mai înainte de al XII-lea secol.

D. Haşdeu vorbeşte apoi de-

spre Episcopia catolică din Bacău, pentru care citează hrisoave de la Duca-Vodă şi de la Anton Ruset, precum şi un pasagiū din Miron Costin, cu următorul cuprins: «Episcopul de Bacău are titlul: al bisericilor catolice din toată ţara Moldovii. Autoritatea lui se întinde şi asupra Bugiacului, unde locuiesc nu puţini Catolici, anume în Cetatea-Albă, în Tighina şi în cele şapte sate hăneşti». (Vezi lista Episcopilor catolici din Bacău în: Bencö, «Milcovia», II, 24—35). Tot aşa de interesantă pentru trecutul oraşului nostru este şi descrierea lui, făcută la 1640, de episcopul italian Marco Bandini şi tipărită în Kurz's «Magazin», II, pagina 14: «Oraşul Bacău a fost într-o vreme reşedinţa Domnilor Moldovei, mai ales atunci cînd trăia Margareta, fiica Voevodului unguresc Ştefan din Transilvania şi prima soţie a lui Alexandru-Vodă († 1410, sub care Bacăul ajunsese la apogeul înfloririi sale). Pe atunci se înălţa în partea sudică a oraşului un palat domnesc, care acum zace în cenuşă. Poziţiunea oraşului e cea mai desfătăată, scăldat la răsărit fiind de riul Bistriţa, care se revărsă cu violenţă din munţii Ardealului, la miază-zi privind o întinsă cîmpie acoperită cu dese sate româneşti; despre crivăţ până la Carpaţi avînd vestita vale a Bistriţei, numită ast-fel după riū, şi în fine despre apus, la depărtare de o leghe, munţi şi dealuri, întrerupte prin văi, cale de trei zile până la Transilvania. Aerul e cel mai sănătos; păduri frumoase prin natură şi prin artă, stejărişe, fiare sălbatice şi păsări mulţime, riuri pline de peşti delicioşi necunoscuţi în Italia, apoi belşug de vite, de grîne, de poame, unt şi miere».

În fine, d. Hașdeu se exprimă într'ast-fel despre vama Bacăului: «În secolul XV, Bacăul mai avea încă o altă însemnătate, cea mai mare din punctul nostru de vedere, fiind-că, după cum se vede, ea a lăsat până astăzi o urmă în graiul. Până la anexarea către Moldova la 1475 a districtului Putnei («Letopiseț» I, p. 128), Bacăul era oraș de hotar despre Muntenia și chiar despre Ardeal. Aci trebuia să se vămuiască mărfurile. În tractatul comercial cu Polonia, din 1407, Alexandru-cel-Bun zice («Archiva Istorică» I, 1, p. 131): a exportățiunii postavurilor la Unguri și la Munteni este slobodă; anume pentru exportățiunea muntenească se va plăti în Suceava de la 1 grivnă, 3 groși, și apoi la întoarcerea din Valachia cu marfă de acolo, fie piper, fie lână, fie oricare, se va plăti în Bacău de la 12 cîntare, 1/2 rublă de argint...» și mai jos: «importățiunea cerei muntenești și brașovenești e liberă, plătin-du-se vamă de la o peatră de ceară în Bacău 1 gros...»

«Tot ast-fel sună tractatul comercial cu Polonia din 1434 de la Ștefan Vodă (Kalusznicki: «Dokumenta Moldavskio». Lwow, 1874, p. 25) și de la Petru Vodă din 1456 (ibid., p. 37). Despre depozitul mărfurilor străine în Bacău vorbește un hrisov al lui Ștefan-cel-Mare din 1460 («Arhiva Istorică» I, 2, p. 7): «Oricare neguțător va veni fie de ori unde, și-și va depune mărfurile în Bacău, să dea călugărilor (de la Tazlău), vama cea mare de grivnă, iar de mărfurile trecătoare să se țină după lege vama de car....», adică o vămuire mare, după valoare și o vămuire mică, după greutate. Un alt hrisov de la Ștefan-cel-Mare, din 1459 («Arh. Istor.» I,

1, p. 114), ne arată în Bacău o autoritate judiciară, compusă din judecători (sudiți), avînd la dispozițiunea lor globnici și slugi, agenți pentru executarea sentințelor. Din acea epocă s'a născut și a rămas în graiul romînesc o locuțiune proverbială foarte interesantă: «a-și găsi Bacăul», pe care Cihac o traduce prin: «trouver son diable», sau «son bourreau», iar d. Șăineanu, prin: «Seinen Meister finden».... «Și-a găsit Bacăul»... și care vrea să zică pur și simplu: a mers până a dat de hotar, a ajuns la vamă, a fost oprit și scotocit și a putut să meargă mai înainte. Născut în secolul XV, cînd pe călători, și mai ales pe negustori, îi îngrozeau cele două vămî, «mî-am găsit Bacăul», este un adevărat monument istoric».

Reluînd acum șirul evenimentelor istorice, al căror teatru a fost Bacău, vom aminti, că la 1476, Bacăul d'impreună cu alte orașe a fost pustiit, dîndu-i-se foc de Ștefan-cel-Mare, în retragerea sa la Valea-Albă (Războieni) d'inaintea Turcilor (Gr. Tocilescu, «Istoria Romîna», p. 68). Orașul Bacău, reședința numai a ținutului din vechime, ce-î purta numele, devine în secolul al XVII-lea, capitala a două ținuturi alipite, al Bacăului și al Troțușului.

Printre faptele istorice petrecute aci, găsim următoarele: a) «Pe timpul luptelor înverșunate pentru Domnie dintre Gheorghe-Ștefan și Vasile-Vodă, acesta aflînd despre uneltirile logofătului Gheorghe-Ștefan și că acesta s'a înțeles cu Racoți și cu Domnul Munteniei Matei-Vodă, ca să-l detroneze, trimite pe Seculi și pe Iacomî, vătafi de aprozi și pe Alexandru Costin, cu carte domnească, să cheame îndată la Curte pe logofăt.

Aceștia ajungînd la Bacău sunt întîmpinați de străjile ungurești, care-î ia la goană împușcîndu-i cu pistoalele, — Iacomî... cade mort. («Letopisețul Moldovei», t. I., p. 300). Iar tot în acel timp (1653) Gh. Ștefan, cînd plecase cu ajutorul lui Matei Vodă să alunge din nou de pe tron pe Vasile Lupu, se mută cu temelia oastei sale, de la Răcăciuni la Bacău, unde îi sosi ajutor de la Racoți II, pe Ștefan Petki cu un corp de Transilvăneni». («Letopisețul Moldovei», t. I, pag. 318).

b) În anul 1712, în Bacău fu prins, de către Vornicul Manolache Rosetti, fostul rege al Poloniei și rege al Lotaringiei, Stanislaw Leszynski (a căruia fiică a fost soția lui Ludovic XV), care trecea drept ofițer din armata suedeză. El a fost predat lui Neculae Mavrocordat, Domnul Moldovei.

La Bacău s'a născut ilustrul nostru poet Vasile Alexandri, în anul 1821, la 1 Iulie. După toată probabilitatea, din aceste locuri a adunat el o bună parte din comoara de poezii populare, ce ne-a dat.

Bacău, stație de dr. d. f., jud. Bacău, pl. Bistrița-d.-j., comuna Bacău, pe linia Mărășești-Roman, pusă în circulație la 1 Septembrie 1872. Se află între stațiile Valea-Seacă (10 kil.) și Fîntînele (12.1 kil.). Înălțimea d'asupra nivelului mării de 160.77 m. Venitul acestei stații pe anul 1896 a fost de 758.319 l. 17 b.

Bacea, cîtun, în jud. Olt, pendinte de com. Tîmpeni, situat pe malul stîng al Dorofeiului, 3 kil. la N. de Tîmpeni, reședința comunei. Are o pop. de 700 loc., majoritate moșneni.